

Äterna Nordenskiölds Släktförening

Släktföreningen för ätterna Nordenskiöld, Nordenskjöld, Nordensköld och von Nordenskjöld

Nordenskiöldsloppet

Nordenskiöldsloppet var en skidtävling som anordnades 1884 på initiativ av vetenskapsmannen och polar-forskaren Adolf Erik Nordenskiöld. Arton män skidade 220 kilometer, dag såväl som natt, endast stärkta av kaffe och konjak. 2016 återuppstod Nordenskiöldsloppet igen efter 132 år och kördes 10 april 2016 i Jokkmokk med 350 deltagande. Det är en av skidhistoriens längsta och hårdaste tävlingar, om inte den hårdaste. Med sin anrika historia är det också världens äldsta skidlopp i organiserad form.

Bakgrund

Professor Adolf Erik Nordenskiöld blev starkt ifrågasatt efter sin andra Grönlandsexpedition 1883. Han kom med uppgifter som nästan ingen utom han själv trodde på. För att bevisa att han hade rätt, beslöt han sig för att organisera en tävling, "en skidlöpningstäflan inom Jokkmokk och Qvikjokk".

Under "Den andra Dicksonska Expeditionen till Grönland 1883", som den officiellt kallades, blev Nordenskiöld förtvivlad och desperat när de körde fast med sina otympliga och tunga slädar i den grönländska issörjan. Hans stora vision om att upptäcka och utforska Grönlands inre höll på att omintetgöras. Han var nämligen övertygad om att den stora iskontinentens inre bestod av öppna gröna landområden med skogar, precis som i Sibirien.

Som en sista möjlighet skickade han iväg två samer österut på skidor med uppdraget att söka efter Grönlands oupptäckta gröna dalar. De två samerna, Paava-Lars Nilsson Tuorda, och Anders Rassa, båda från Jokkmokks fjällen, hade följt med på expeditionen i egenskap av fjällvana skidåkare. De hade vid ett flertal tillfällen gjort kortare rekognosceringsturer i syfte att hitta de bästa färdvägarna för expeditionen. När de gav sig iväg den 22 juli, mitt i natten, vilade Nordenskiölds förhoppningar tungt på deras axlar. Efter två dygns frånvaro började Nordenskiöld bli orolig, men ett halvt dygn senare, efter cirka 57 timmar, återvände Tuorda och Rassa ganska medtagna. De hade lidit svårt av brist på dricksvatten, och hade tvingats att återvända. Till Nordenskiölds stora besvikelse meddelade de att inga gröna områden hade upptäckts. Men trots det negativa beskedet blev Nordenskiöld hänförd när de informerade att de avverkat hela 460 kilometer. De hade skidat nästan oavbrutet utan sömn i två och ett halvt dygn, med undantag för när de vilade i en grop i två timmar under en storm.

När Nordenskiölds uppgifter om samernas fantastiska skidfärd nådde svenska tidningar kommenterades det med stor misstro. Även hans egna vetenskapliga kollegor ifrågasatte det hela, "460 kilometer på 57 timmar - omöjligt!", var en inte alltför ovanlig allmän uppfattning. Med Kung Oscar 11 som välvilligt stöd, vände sig Nordenskiöld till affärsmannen Oscar Dickson från Göteborg för att organisera en skidtävling som skulle ge honom rätt. Man bestämde sig för att loppet skulle ske i Paava-Lasses hemtrakter, det vill säga i Jokkmokksfjällen, och att det skulle ske under likartade förhållanden som vid Grönlandsturen. Distansen skulle vara över 200 kilometer, i obanad terräng och utan nattvila. En omfattande organisation med prisjury, tidtagare, och kontrollanter upprättades. Den ansvariga tävlingsstyrelsen bestod av höga representanter från militärmakt och kyrka, där självaste landshövdingen hade det övergripande ansvaret.

Äterna Nordenskiölds Släktförening

Ordföranden: c/o L. Nordenskiöld, Lorensviksvägen 2A, SE-183 63 Täby • Mobil tfn: 0708 570 017

E-post: styrelsen@nordenskiold.se • Hemsida: www.nordenskiold.se • Organisations nr: 815200-4423 • Plusgiro 38 85 29-0

3 april 1884 klockan 18 skidade 18 samer och nybyggare iväg från Purkijaur utanför Jokkmokk i riktning mot Kvikkjokk. En delprissumma på 50 kronor efter halva sträckan hägrade. Tre män, som skulle komma att spela huvudrollen i tävlingen, tog snart kommandot. Förutom Paava-Lasse var det samnen Per-Olof Länta från Aktse samt samnen/nybyggaren Apmut Ahrman. Bland övriga deltagare fanns också den 51-åriga legendariske vargjägaren Amma Länta, "Skuorka-Nils" (Björnjägar-Nils), Paava-Lasses yngre bror "Pänner" samt nybyggaren Johan Samuel Gustafsson för att nämna några.

Inledningsvis var föret tungt, och trots att det frös till framåt natten och blev skare, bröt hela sju man innan halva distansen var avverkad. En av dem, samnen Rassa, hade ytterligare ett problem i början förutom det tunga blötföret. Han åkte så brett med skidorna så att han fick spåra hela tiden oavsett position. Dessutom blev han magsjuk och kräktes blod av att druckit allt för mycket kärnmjök och kaffe. Visserligen fick han en konjak för att pigga till, men bröt ändå efter cirka 70 kilometer, vid Tjåmotis.

Man skidade hela natten på skaren, i månljusets sken. I huvudsak gick färden längs sjöarna i Lilla Luleälvens sjösystem. Till Kvikkjokk anlände en klunga på flera man strax efter klockan fyra på morgonen. Paava-Lasse kom först och vann de femtio kronorna. I Kvikkjokk gjorde de tävlande ett uppehåll mellan en halvtimme och en timme. Man drack kaffe och åt lite mat i klockarstugan uppe vid kyrkan. Alla utom Länta som enbart tog en smörgås och lite kaffe. Sedan skidade han iväg ensam utan att meddela några av de andra. Apmut Ahrman vittnade om detta 50 år senare för pastorn i Jokkmokk, Harald Grundström. Enligt honom hade "de tre", de vill säga Paava-Lasse, Länta och Ahrman en överenskommelse om att gemensamt åka iväg från Kvikkjokk. Uppbragt lär Paava-Lasse ha yttrat följande ord: "Han hadd förfalske oss. Han höll int ord!" En ilsken Paava-Lasse och Apmut Ahrman tog snart upp jakten på Länta längs Saggatssjön. Efter cirka två mil, vid Tjatjibäcken hann de ifatt honom. Därefter skidade de i gemensam trupp många kilometer mot målet i Purkijaur. Alltefter dagen grydde blev föret allt tyngre. Det blev blötföre och åkarna fick slita hårt. Apmut Ahrman berättade senare att: "Händren blev nästan som flådd på insida. Ja svettese sedan int på hela tre år; all svett var presse uta kroppen. Vi var barhänt å klädd i vadmalsbyxer å hemvävi vadmalsblus å bomullsskjorta. Vi kund int ha mössa på huvua, de blev för varmt."

Förutom det tunga föret får man ha i beaktande att skidorna och stavarna var betydligt längre och tyngre än dagens utrustning. Ett skidpar kunde väga 2-3 kilogram. När det återstod ett par mil tog "de tre", Paava-Lasse, Länta och Ahrman en kortare rast. Apmut Ahrman hade med sig en liten brännvinsflaska som han tog fram för att "bli kvick i bena", som han uttryckte det. Med den vätskebrist som alla de tävlande led av, inklusive Ahrman, så blev förstas konsekvenserna stora. "Men då gick de i bena så ja blev sömni å int orke alls nånting!", vittnade han senare om. Han tappade all kraft och blev tvungen att vila.

Paava-Lasse och Länta åkte ensamma mot målet i Purkijaur. Därefter följdes de åt hela vägen i ett ursinnigt tempo trots att de hade 18-19 mil i benen. Dessvärre fick Länta problem med sin bindning endast någon kilometer från mål. Detta utnyttjade Paava-Lasse och vann med endast fem sekunder till godo. Efter mer än 220 kilometers åkning. Om målgången vittnade Apmut Ahrman senare för pastor Grundström: " I Purkijaur fick vi gå in, å doktorn skåda på oss, å vi fick konjak. När vi hadd sutti en stund, kom en del efter, men dem var så utmattade, så dem kröp på fyra ben in i stuga, men doktorn laga dem; han smorde hela kroppen!"

Det har spekulerats och gått rykten genom åren, att Länta skulle ha givit segern till Paava-Lasse för att senare dela den gemensamma prissumman. Att de skulle ha haft en sådan överenskommelse finns det inga bekräftelser eller bevis för. De som kände Paava-Lasse och Länta menade att de var alltför hederliga för att ingå en sådan pakt.

Dagen efter var det middag i Jokkmokks rådhus där det hölls tal, delades ut priser, åts och skålades, och för första gången i Jokkmokks historia sköts det fyrverkeri. Därefter skidade de flesta hem till sig, skidturer på 5-6 mil och mer därtill. Apmut Ahrman till exempel, åkte hela 10 mil för att komma hem.

Efter Nordenskiöldslppet tvivlade inte någon längre på de uppgifter Nordenskiöld lämnat om Paava-Lasses och Rassis skidfärd från Grönlandsexpeditionen året innan. Hans heder och vetenskapliga pondus var återupprättad. Arton fantastiska skidåkare hade gett honom rätt.

Källa: "Nordenskiöldslppet 1884 – historien om världens hårdaste skidtävling" av Olle Backman. Kan beställas genom Adlibris.